

KOBİ'LERDE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN ETKİN KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Rozi MİZRAHİ

Öğr. Gör. Dr.

Muğla Üniversitesi Milas Sıtkı Koçman MYO

Beçin Beldesi 48200 Milas MUĞLA

E-posta: selin@mu.edu.tr

Özet

Bu araştırmada, yönetim bilgi sistemleri hakkında kısa bilgiler verilmiş işletme yönetiminde kullanılan belli başlı yönetim bilgi sistemleri üzerinde durulmuştur. Yönetim alt bilgi sistemlerinden, muhasebe bilgi sisteminin genel özellikleri, yapısı, bilgi akışı ve diğer alt sistemlerle olan ilişkisi irdelenerek, bazı işletme kararlarında kullanılabilir muhasebe bilgilerine yer verilmiştir. İzmir ilinde bulunan KOBİ'lerde alınan işletme kararlarında muhasebe bilgilerinden yararlanma derecesi ölçülmeye çalışılmış, muhasebe bilgi sistemlerinin etkinlik ve verimlilik düzeylerinin belirlenmesinde anket uygulaması sonuçları esas alınmıştır. Çalışmadan elde edilen verilere göre, KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemlerini daha etkin ve verimli kullanabilmeleri ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler(KOBİ) , Muhasebe Bilgi Sistemi, Yönetim Bilgi Sistemi*

Alan Tanımı: KOBİ'ler ve Bilgi Sistemleri (Bilgi Sistemleri Konuları)

A STUDY ON THE EFFECTIVE USE OF ACCOUNTING INFORMATION SYSTEMS IN SMEs

Abstract

In this research, management information systems were analyzed; the emphasis was on the eminent management information systems. Whereas accounting information systems, a subsystem of management information systems, were examined in terms of general characteristics, structure, information flow and the relationship with other subsystems, some accounting information, which could be used in a few business decisions were provided. It was tried to measure to what extend SMEs operating in Izmir used accounting information in business decision-making. To determine the level of efficiency and effectiveness of accounting

information systems, a questionnaire was used. In lights of findings provided by the research, some recommendations to lead SMEs to use accounting information more efficiently and effectively were made.

Keywords: *Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) , Accounting Information System, Management Information System.*

JEL Code : M15, M41

1.GİRİŞ

Kapsamlı ve hızlı bir değişim sürecine tanık olduğumuz günümüz iş yaşamında işletmeler etkili bir yönetim sergileyebilmek için belirli ilke ve kurallara uygun hareket etmeli ve faaliyetlerini bu kurallar çerçevesinde şekillendirmelidirler. Güvenilir, uygun ve zamanlı bilginin işletme yönetiminde önemi son derece büyüktür. İşletme yönetiminin ihtiyaç duyduğu nitelikli bilgi ise ancak muhasebe bilgi sisteminden sağlanabilmektedir. Bu çerçevede işletmelerde muhasebe bilgi sistemi, finansal durumun planlanması, değerlendirilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla ihtiyaç duyulan bilginin üretilmesini sağlamaktadır.

Bu çalışmada, ülkemizde imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin % 99'unu oluşturan KOBİ'lerin yönetim kararlarında muhasebe bilgi sistemi verilerinden yararlanma derecesi ölçülerek muhasebe bilgi sistemlerinin etkinlik ve verimlilik düzeyi belirlenmiştir. KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemlerini kullanma düzeylerinin işletmelerin hukuki yapıları, faaliyet alanı, üretim şekli, istihdam, yöneticilerin demografik özellikleri değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği, hipotezlerle test edilmiştir. KOBİ'lere muhasebe bilgi sistemlerini daha etkin ve verimli kullanabilmeleri ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

2.KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER (KOBİ'LER)

Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ) ler genelde bir şahıs tarafından kurulan, sahip ya da sahiplerince yönetilen, büyümesi için sermayeyi kendi içinden sağlayan, yerel çalışan, üretim yaptığı alanda çok fazla etkili olamayan göreceli olarak küçük iktisadi birimlerdir(Aypek, 2001, 145). Ülkemizde imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin % 99'unu oluşturan KOBİ'ler ülke ekonomisinin önemli yapı taşlarından biri olarak kabul edilmektedir.

2.1.KOBİ'lerin Özellikleri

KOBİ'ler büyük işletmelerin minyatürü değildir. KOBİ'leri büyük işletmelerden ayıran özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Küçük sermaye ile kurulurlar.
- Daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlarlar.
- Müşterilerle yüz yüze iletişim söz konusudur.
- Kredi sağlamakta güçlük yaşamaları nedeniyle yatırım yaparken kendi öz sermayelerini kullanırlar.
- Teknolojik yeniliklere açıktırlar ve kolaylıkla adapte olabilirler.
- Emek yoğun teknoloji kullandıklarından istihdamı artırıcı rol oynarlar.
- Profesyonel bir yönetim anlayışı yoktur. Aile tipi işletmelerdir.
- Tasarrufları teşvik eder, hareketlendirir ve yönlendirirler(Yılmaz, 2004, 57).

2.2 KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

Küçük ve orta ölçekli işletmeler, dünya ekonomisinin olduğu gibi Türkiye ekonomisinin de dinamik unsurlarından birisidir ve ülkemizin sosyo- ekonomik gelişmesi açısından önemli bir yere sahiptir. KOBİ'lerin ülke ekonomisine katkılarını 4 önemli başlık altında toplamak mümkündür :

- Ekonomiye dinamizm kazandırma yönü
- İstihdam sağlama ve yeni iş olanakları yaratma yönü
- Esneklik ve yenilikleri teşvik etme yönü
- Bölgesel kalkınmayı hızlandırma yönü(Alkin, 2001, 15-16).

KOBİ'ler bir ekonomide rekabet ortamının gelişmesi ve ekonomik hayatın sağlıklı olarak işleyebilmesi için olmazsa olmaz kurumlardır. Özellikle büyük ölçekli işletmeler, üretim ve iletişim teknolojisindeki yeni değişme ve gelişmelere uyumda zorlanmaları sonucunda zarar eden bir yapıya dönüşmüştür. Kitle üretimin yerini, esnek üretimin alması sonucu ağır sanayiler ve büyük işletmeler küçülmüş, küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik politikalar geliştirilmeye başlanmıştır(Alkin, 2001, 14).

3. YÖNETİM BİLGİ SİSTEMLERİ

Yönetim bilgi sistemi, bir örgütün yönetiminde kullanılan bilgilerin işlenmesi ve iletilmesini sağlayan bir sistemdir(Gökçen, 2002, 45). İşletmelere çok karmaşık alanlardan bilgi akışı olmaktadır. Bu karmaşık bilgi akışında gerekli bilgilerin, hangi yöntemlerle seçileceği, kaydedileceği ve etkin kararlar alınması için yöneticinin nasıl besleneceği, etkin bir yönetim bilgi sisteminin varlığı ile

mümkündür. Yönetim bilgi sistemi kendi içerisinde ihtiyaç duyduğu alt bilgi sistemlerini de oluşturur. Orta ölçekli bir sanayi işletmesinde yönetim bilgi sistemi genellikle üretim, pazarlama, personel, finans ve muhasebe alt bilgi sistemlerinden oluşur. Bu bilgi sistemleri birbirleriyle sürekli bilgi alışverişi içerisinde. Alt bilgi sistemleri aralarındaki bilgi akışı suretiyle, işletmenin bütün fonksiyonlarını, dolayısıyla bütün yönetim işlevlerini ve yönetim basamaklarını birbirine bağlayarak işletmeyi bir sistem şeklinde bütünleştirir (Sürmeli, 1996, 27).

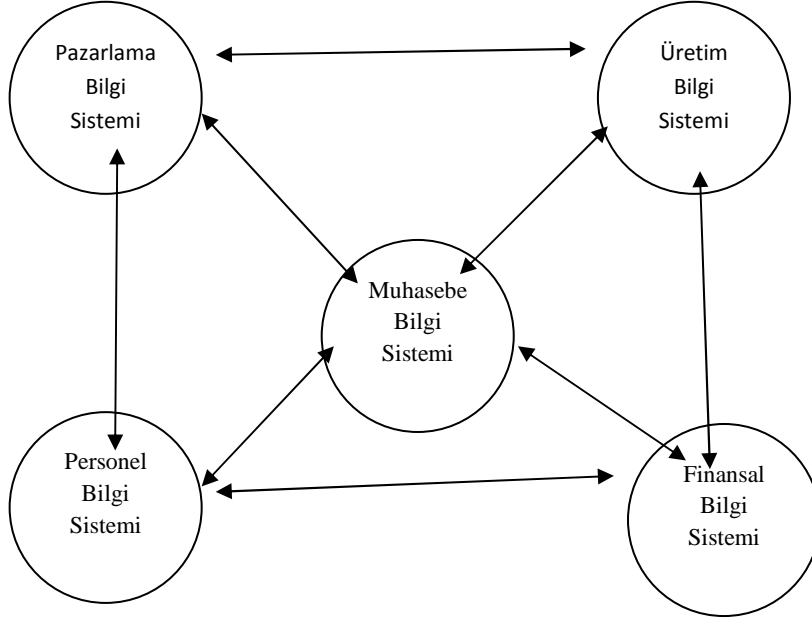
3.1 Muhasebe Bilgi Sistemi

Yönetim bilgi sistemleri içerisinde en eski ve gelişmiş olanı muhasebe bilgi sistemidir. Muhasebe bilgi sisteminin konusunu kıymet hareketlerini izlemek oluşturmaktadır. İşletmenin varlık ve kaynaklarında değişme yaratan mali nitelikteki işlemlere ilişkin verilerin toplanıp, sınıflandırılıp rapor edilerek analiz edilmesi ve ilgili kişi ya da gruplara sunulması gerekir. Muhasebe bilgi sistemi bu yönüyle işletme yöneticilerine işletme varlık ve kaynaklarının oluşumu, kullanılış biçimi tüketilen varlık ve kaynaklar sonucunda meydana gelen ve işletmelerin mali açıdan durumunu açıklayan bilgileri üreten ve bunlarla ilgili kişi ve kuruluşlara kullanılabilir bir biçimde ileten sistem olarak ifade edilebilir (Büyükmirza, 2000, 27).

Günümüzde bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle birlikte işletmelerin bilgiye ulaşmaları ve daha fazla bilgiyi daha hızlı üretme noktasında işleri kolaylaşmıştır. Muhasebe bilgi sistemi daha detay düzeyde ve daha fazla kullanıcıya hitap edebilen nitelikte bilgi üretme merkezi haline dönüşmüştür. Muhasebe meslek mensupları her türlü bilgi sisteminin çeşitli düzeylerde uyarlanmasında nihayet bu sistemlerin denetim ve kontrolünde önemli görevler üstlenmektedirler (Pekdemir, 1999, 7).

Muhasebe bilgi sistemi, yüzyıllardır çift taraflı kayıtla sorumluluk ve karlılık muhasebesini de kapsayacak genişliktedir. Özellikle bilgisayar ortamında yürütülen muhasebe bilgi sistemi, bilanço ve gelir tablosu gibi önemli finansal tabloları işletmenin tarihi yapısı boyunca gerçekleşen fon akışı, finansal yapısı ve diğer analitik muhasebe raporlarını hem fiili hem de tahmini olarak doğru, hızlı ve zamanında sunabilmektedir (Acar, 2003, 66).

Muhasebe bilgi sistemini, yönetim bilgi sisteminin alt sistemi olarak gören görüşler de mevcuttur. Bu tartışmanın odağında muhasebe bilgi sisteminin en eski işletme bilgi sistemi olması aynı zamanda diğer alt sistemlerle temel bilgi akışını sağlayan sistem olması yatmaktadır. Muhasebe bilgi sisteminin diğer bilgi sistemlerinden temel farkı sağlanan bilgilerin daha çok sayısal bilgiler olmasıdır.

Şekil 3.1 Yönetim Bilgi Sistemlerinde Bilgi Akışı

Şekil 3.1’de görüldüğü gibi işletmede tüm yönetim bilgi sistemleri arasında karşılıklı bilgi alışverişi vardır, ancak bu sistemin ortasında muhasebe bilgi sistemi bulunmaktadır. İşletmeye gelen bilgilerin büyük bölümü muhasebe bilgi sistemi sürecinde değerlendirilecek ve diğer bilgi sistemlerine yeni bilgiler üretecektir. Kuşkusuz muhasebe bilgi sistemi bilgileri üretirken diğer sistemlerden karşılıklı bilgi alışverişinde bulunacaktır (Şan, 1996, 313).

3.2. Muhasebe Bilgi Sisteminin İşletme Kararlarında Kullanılması

Muhasebe bilgi sisteminden sağlanan bilgiler işletme kararlarında kullanıldıkça işletme için bir anlam ifade edecektir. İşletme yöneticilerinin işletme ilgili kararları verirken muhasebe bilgi sistemi çıktılarından yararlanmaları doğru karar vermeleri açısından son derece önemlidir. İşletmelerde profesyonel yöneticilerin muhasebe bilgi sistemi çıktılarını kullanarak vermeleri gereken belli başlı kararları şöyle sıralayabiliriz:

- Satılacak malların miktarlarının ve satış zamanlarının belirlenmesi,
- Malların satış fiyatının oluşturulması,
- Üretilen mamullerin miktarlarının ve üretim zamanlarının belirlenmesi,

- Üretim için gerekli olan hammadde ve diğer girdilerin nitelik ve miktarlarının saptanması,
- Üretimde kullanılması gereken makine kapasitesinin saptanması,
- Üretimde kullanılması gereken işgücünün hesaplanması,
- Satın almalar ile ilgili uygun ödeme koşulların saptanması,
- İşletmenin hangi alanlara yeni yatırımlar yapacağını belirlemesi,
- Yatırımların nasıl finanse edileceği ile ilgili kararlar,
- Optimal sermaye yapısının belirlenmesi ile ilgili kararlar,
- Alacak, stok ve duran varlık yönetim politikalarının saptanması ile ilgili kararlar,
- Kâr planlaması(Doğan, 1999, 109).

4. ALAN ARAŞTIRMASI

4.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, KOBİ'lerde muhasebe bilgi sistemlerinin etkin kullanılmasının önemini ortaya koyarak, muhasebe bilgi sistemlerinin etkinlik ve verimlilik düzeyi belirlemektir. Bu genel amaç çerçevesinde, İzmir ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerden bir örneklem grubu belirleyerek, muhasebe bilgi sistemlerini etkin kullanma derecelerini belirlemek ve bu sistemleri daha etkin bir biçimde kullanabilmeleri için önerilerde bulunmaktır.

KOBİ'ler ülkemizde ekonomik hayata önemli katkılar sağlayan birimlerdir. Bu işletmelerin ayakta kalabilmeleri için profesyonel bir yönetim anlayışıyla yönetilmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda; muhasebe bilgi sistemi çıktılarının etkin ve verimli bir şekilde işletme kararlarında kullanılması, işletmelerde alınan kararların isabetli olma derecesini arttıracaktır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, İzmir Atatürk Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren KOBİ'lerden bir örneklem grubu belirlenerek bu işletmelerin sahipleri ve üst düzey yöneticileri ile yüz yüze görüşülerek kendilerine anket uygulanmıştır. Anket çalışması ile toplanan veriler, SPSS16.0for Windows bilgisayar programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ayrıca, KOBİ'lerin muhasebe bilgi sistemlerini kullanma düzeylerinin işletmelerin hukuki yapıları, faaliyet alanı, üretim şekli,

istihdam, yöneticilerin demografik özellikleri değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği, hipotezlerle test edilmiştir.

4.3. Araştırma Bulguları

Tablo 4.1. Anketimize Katılan İşletmelere İlişkin Bilgiler

	Frekans	%(Yüzde)
<u>Hukuki Yapı</u>		
Şahıs İşletmesi	22	27,5
Limited Şirket	34	42,5
Anonim Şirket	24	30
<u>Faaliyet Alanı</u>		
Gıda	18	22,5
Makine ve Metal	36	45
Tekstil	4	5
Otomotiv	4	5
Diğer	18	22,5
<u>Üretim Şekli</u>		
Seri Üretim	68	85
Siparişe Dayalı Üretim	12	15
<u>Çalışan Sayısı</u>		
1-10	32	40
11-50	38	47,5
51-100	4	5
101-	6	7,5

Anketimize katılan işletmelerin %27,5’u şahıs işletmesi, %42,5 ‘u limited şirket, %30’u ise Anonim şirketlerden oluşmaktadır.

Anket katılımcılarının % 45’i makine ve metal sektöründe faaliyet gösterirken, %22,5 ile gıda sektörü ikinci sırayı almaktadır.

Anket katılımcısı işletmelerin %85’i seri üretim %15’i ise siparişe dayalı üretim yapmaktadır.

Anket katılımcısı işletmelerin yarısına yakını(%47,5) 11-50 arası personel istihdam etmektedir.

Tablo 4.2. Anketimize Katılan İşletme Yöneticilerine İlişkin Bilgiler

<u>İşletme Yöneticilerinin Yaşları</u>	Frekans	%(Yüzde)
20-30	10	12,5
31-40	48	60
41-50	14	17,5
51+	8	10

Anketimize katılan işletme yöneticilerinin %60'lık bölümü 31-40 yaş aralığındadır. Bu oranı %17,5 ile 41-50 yaş arası yöneticiler takip etmektedir.

Tablo 4.3 Yöneticilerinin Muhasebe Bilgilerinden Yararlanma Derecesi

Yönetim Kararlarında MBS Verilerinden Yararlanma	Frekans	%(Yüzde)
Hiçbir zaman	4	5
Nadiren	22	27,5
Bazen	26	32,5
Çoğu kez	14	17,5
Her zaman	14	17,5
Toplam	80	100

Yaptığımız araştırmada muhasebe bilgilerinden işletme kararlarında yararlanma oranının %65'le düşük ve %35 oranla da yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durumda KOBİ'lerin işletme kararlarında muhasebe bilgi sistemlerini etkin olarak kullandıklarını söylemek mümkün değildir.

Tablo 4.4 Muhasebe Bilgi Sistemlerinin Etkinlik ve Verimliliğini Ölçen Ki-Kare Testleri Tablosu

Varsayımlar	Sd	Ki-Kare Değerleri		Sonuç
		Tablo	Hesaplanan	
KOBİ'lerin Hukuki Yapıları MBS'den Yararlanma Derecesini Etkilememektedir	2	5,99	11,570	H0Red
KOBİ'lerin Faaliyet Alanı MBS'den Yararlanma Derecesini Etkilememektedir	2	5,99	3,697	H0 Kabul
KOBİ'lerin Üretim Şekli MBS'den Yararlanma Derecesini Etkilememektedir	2	5,99	5,775	H0 Kabul
KOBİ'lerin İstihdam Sayısı MBS'den Yararlanma Derecesini Etkilememektedir	4	9,49	14,753	H0Red
KOBİ Yöneticilerinin Yaşları MBS'den Yararlanma Derecesini Etkilememektedir	2	5,99	12,288	H0Red

Analiz sonuçlarına göre örneklem grubunda yer alan KOBİ'lerin hukuki yapıları, istihdam edilen personel sayıları ve yöneticilerinin buldukları yaş grupları ile MBS'den yararlanma dereceleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak örneklem grubunda yer alan KOBİ'lerin üretim şekilleri ve faaliyet alanları ile MBS'den yararlanma dereceleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Anonim Şirket statüsündeki işletmelerde MBS'den yararlanma oranının şahıs işletmelerine ve limited şirketlere göre daha yüksek olmasını A.Ş. lerde kurumsal yönetim anlayışının diğer iki şirket türüne göre daha yüksek düzeyde

benimsenmiş olmasına bağlayabiliriz. Yine aynı şekilde çalışan sayısı arttıkça MBS'den yararlanma sıklığı da artmaktadır. O halde işletmenin büyüklüğü ile MBS'den yararlanma derecesi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir. Şirket yöneticilerinin 51+ yaş grubunda MBS'den yararlanma düzeyi en düşük görülmektedir. Bu durumda daha genç yöneticilerin işletme kararlarında geleneksel yöntemlerden çok modern yöntemleri benimsedikleri ve uyguladıkları görülmektedir.

5. SONUÇ

Ülkelerin kalkınma ve sanayileşmelerinin yolu özel girişimciliğin artması ile mümkündür. Bu bağlamda KOBİ'ler toplumun girişimcilik ruhunun canlandırılmasında somut örnek teşkil ederler. Günümüzde koşullarında işletmelerin başarılı olabilmesi için temel koşullardan birisi çağdaş yönetim teknikleri ile donatılmış yöneticilerdir. Çünkü işletmeleri başarı veya başarısızlığa götüren etmenler, yöneticilerin işletme faaliyetleri ile ilgili verdikleri kararlar sonucu ortaya çıkmaktadır. O halde yöneticiler alacakları kararlarda belirsizliği en aza indirmek üzere güvenilir sayısal verilerden yararlanmalıdırlar. Yöneticilerin ihtiyaç duyduğu sayısal veriler muhasebe bilgi sisteminin çıktılarıdır.

Yaptığımız araştırmada MBS'nin yönetim kararlarında %65 oranında yüksek düzeyde kullanılmadığı saptanmıştır. MBS'nin etkin ve verimli kullanılabilmesi için öncelikle işletmelerin kurumsal yönetim anlayışını benimsemeleri ve profesyonel yöneticilerle çalışmaları gerekmektedir. İşletmelerin kendi bünyelerinde muhasebe departmanlarını kurup muhasebe biliminde uzman kişilerle çalışmaları ve bilgisayar teknolojilerinin nimetlerinden yararlanılması gerekmektedir. MBS'nin ürünü olan raporların zamanında ve doğru bir şekilde üretilip sunulabilmesi için insan faktörü ve teknoloji faktörü iki temel unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaptığımız araştırmada Anonim Şirket statüsündeki KOBİ'lerin diğerlerine göre MBS'den daha fazla yararlandıkları gözlemlenmiştir. İşletmede çalışan sayısı arttıkça MBS'den yararlanma sıklığı da artmaktadır. O halde işletmenin büyümesi ve çalışan sayısının artması ile birlikte kurumsallaşması ile MBS'den yararlanma derecesi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir.

Ancak bu önerilerimizin hayata geçirilebilmesi için, KOBİ'lerin bu alanlara kaynak ayırmaları gerekmektedir. Kısa vadede ek maliyet gibi görünen bu yatırımlar uzun vadede işletme yönetiminin başarısını arttıracaktır. Muhasebe bilgi sistemleri etkin ve verimli olan işletmelerin başarılı olma şansları yüksek olacaktır.

KAYNAKLAR

Acar, Durmuş& Vesile Ömürbek, “Bilgi Teknolojilerinin Muhasebe Bilgi Sistemi Kullanımına Etkisi ve Bir Uygulama :Gıda Sektörü”, Muhasebe Finansman Dergisi, Sayı:20, Bursa, Ekim 2003.

Alkin, Erdoğan, “Kobi’ler ve Türkiye Ekonomisi”, I. Orta Anadolu Kongresi, 2001(Çevrimiçi)

<http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/OAKDocs/OAK-T=.pdf>, İndirilme Tarihi: 24.06.2011.

Aypek, Nevzat,”KOBİFinanslama Sürecinde Yeni Finansman Teknikleri”, I. Avrasya Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi, Tika Yayınları, Ankara, 2001.

Büyükmirza, Kamil, Maliyet ve Yönetim Muhasebesi, 8.baskı, Barış Yayınevi, Ankara, 2000.

Doğan, Deniz Umut, “Yönetimsel Kararlar Almada Muhasebe Bilgilerinin Önemi ve İşlevi”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 1999.

Gökçen, Hadi, Yönetim Bilgi Sistemleri: Analiz ve Tasarım Perspektifi, Epi Yayınları, Ankara, 2002.

Pekdemir, Recep & M. Mete Önal,”Bilgi Teknolojisindeki Gelişmelerin Muhasebe Mesleğine Etkileri”, İ.İ.E. Yönetim Dergisi, Yıl:1, Sayı:34, İstanbul, Ekim 1999.

Sürmeli, Fevzi, Muhasebe Bilgi Sistemi, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, No:115, Eskişehir, 1996.

Şan, Özalp, Genel İşletme, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:931, Eskişehir,1996.

Yılmaz, Beytullah, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Toplumda Üstlendikleri Roller Bakımından Analizi”, Dış Ticaret Dergisi(Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/ead./DTDERGI/Ocak 2004>, İndirilme T.24.06.2011